

MVO

Referentiekader

www.mvo-platform.nl

MVO Platform
Keizersgracht 132
1015 CW Amsterdam
Nederland

T +31 (0)20 639 12 91
F +31 (0)20 639 13 21
info@mvo-platform.nl
www.mvo-platform.nl

December 2002

Vormgeving: Clementien Heim
Druk: Drukkerij Peco, Amsterdam

MVO

Referentiekader

INHOUD

I.	Introductie	2
II.	MVO normen	5
1.	Mensenrechten	5
2.	Arbeid	6
3.	Milieu	7
4.	Consumentenbescherming	8
5.	Gezondheid	8
6.	Bestrijding van corruptie	9
7.	Andere aspecten van MVO	9
III.	Voorwaarde die naleving van MVO normen mogelijk maakt	11
IV.	Operationele aspecten voor MVO	11
1.	Ketenverantwoordelijkheid	11
2.	Stakeholderbetrokkenheid	12
3.	Transparantie en rapportage	13
4.	Onafhankelijke verificatie	14

I. Introductie

Dit referentiekader voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) is een initiatief van het MVO Platform, een coalitie van Nederlandse maatschappelijke organisaties die actief zijn op dit terrein. Het referentiekader is een inventarisatie van normen, afspraken en operationele aspecten die bij MVO in internationaal verband een rol spelen. Uitgangspunt daarbij zijn internationaal breed onderschreven verdragen, richtlijnen en instrumenten die direct of indirect tot maatschappelijke verplichtingen en verantwoordelijkheden van ondernemingen leiden.

Het referentiekader heeft tot doel:

- deze internationale verdragen, richtlijnen en instrumenten in kaart te brengen
- bij te dragen aan meer eenduidig taalgebruik en definiëring van de in het MVO-debat gebruikte begrippen
- de toepassing van internationaal erkende normen op het gebied van MVO te versterken en te bevorderen
- tegemoet te komen aan de veelgehoorde wens vanuit het bedrijfsleven

naar een samenhangende visie vanuit maatschappelijke organisaties ten aanzien van MVO

- te dienen als gezamenlijk kader van waaruit de leden van het MVO Platform individueel en gezamenlijk hun strategie bepalen en initiatieven ondernemen om MVO te bevorderen.

MVO behoort overeenkomstig het advies van de Sociaal Economische Raad (SER) “De Winst van Waarden” tot de kernactiviteiten van een onderneming en zou integraal deel uit moeten maken van de bedrijfsvoering. Het is volgens de SER gericht op drie dimensies van ‘waardeschepping’: Profit, People and Planet. MVO is daardoor veel meer dan maatschappelijke betrokkenheid (bijvoorbeeld via buurtprojecten) en liefdadigheid, hoe positief deze ook gewaardeerd mogen worden. Zij kunnen goed gedrag waar het gaat om verantwoord economisch, sociaal en ecologisch handelen, de kernactiviteiten van de onderneming, niet vervangen. Het is daarom belangrijk dat ondernemingen alles doen in de hele keten waar zij deel van uit maken om maatschappelijk ondernemen mogelijk te maken en te bevorderen. MVO is een pro-

ces waarmee een bedrijf verantwoordelijkheid neemt voor de consequenties van haar handelen op sociaal, ecologisch en economisch gebied in de hele keten en daarover verantwoording aflegt en de dialoog aangaat met belanghebbenden daarover.

In het voorliggende MVO Referentiekader geven Nederlandse maatschappelijke organisaties een nadere invulling van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap. Die invulling is waar mogelijk gebaseerd op internationale verdragen, richtlijnen en instrumenten, waaronder de ILO arbeidsconventies, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de Verklaring van Rio inzake Milieu en Ontwikkeling en de Verklaring van Kopenhagen inzake Sociale Ontwikkeling. Deze en andere verdragen zijn weliswaar door regeringen van staten overeengekomen maar leiden ook tot verantwoordelijkheden en verplichtingen voor ondernemingen. Wat echter nog ontbreekt is een precieze vertaling van deze verplichtingen en een wettelijk kader om deze internationaal te handhaven voor het bedrijfsleven.

Momenteel vinden ontwikkelingen plaats die daartoe kunnen leiden. Van groot belang in dit verband zijn de “Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with regard to Human Rights”, die door de Subcommissie inzake de Bevordering en Bescherming van Mensenrechten van de Verenigde Naties (VN) zijn geformuleerd. Deze ontwerp tekst is gebaseerd op internationale verdragen en richtlijnen en op modelcodes van NGO’s, vakbonden en ondernemingen. Daarnaast zijn belangrijke initiatieven genomen vanuit het Europese Parlement om de verantwoordelijkheid van ondernemingen te definiëren en te handhaven.

Ook de vrijwillige OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen zijn een belangrijke nieuwe standaard, met de kanttekening dat deze richtlijnen geen vervanging kunnen zijn van nationale en internationale bindende regelgeving.

Elk bedrijf en elke bedrijfssector kent zijn eigen dynamiek. Dit betekent dat niet elk onderdeel van het referentiekader voor elke onderneming of economische sector even relevant is. Een onderneming of groep van

ondernemingen zou door middel van een constructieve dialoog met belanghebbenden moeten nagaan welke maatschappelijke problemen uit het ondernemingsgedrag (kunnen) voortvloeien. Mede op basis daarvan dient MVO-beleid ontwikkeld en uitgevoerd te worden. Het is van groot belang om naast de algemene uitgangspunten van dit referentiekader sectorspecifieke richtlijnen, normen en uitvoeringsmechanismen te ontwikkelen. Initiatieven die een hele sector, dan wel een hele (productie)keten bestrijken, kunnen bijdragen aan een systematische uitvoering van normen en richtlijnen en aan het ontwikkelen van ‘best practices’ op basis van deze richtlijnen.

De ontwikkeling, nadere invulling en uitwerking van MVO is onderhevig aan verandering door opgedane ervaringen en het voortschrijdend maatschappelijk debat, en is daarom dynamisch van aard. Maatschappelijke organisaties en ondernemingen hebben diverse initiatieven ontplooid die deze dynamiek gestalte geven, soms ook samen met de overheid. Voorbeelden hiervan zijn het internationaal overleg van vakbonden en bedrijfsleven over de fundamentele arbeidsnormen,

(multi) stakeholderdialogen zoals de rondetafelgesprekken die Amnesty voert met Nederlandse multinationals, initiatieven als de Fair Wear Foundation, Max Havelaar en Fair Trade. Diverse uitgangspunten van dit referentiekader zijn reeds verwoord in modelcodes zoals de ICFTU Basic Code of Labour Practice en sectorcodes als die van de Clean Clothes Campaign. Dergelijke initiatieven dragen bij aan het verhogen van de kwaliteit van de normstelling, de uitvoering daarvan en de controle daarop. Zij kunnen ook leiden tot aanpassing van normen en zelfs tot nieuwe normen.

Gezien de dynamische aard van zowel het MVO-debat als de praktijk moet dit referentiekader als een “levend document” gezien worden dat aangepast wordt naarmate er belangrijke ontwikkelingen op het gebied van MVO plaatsvinden. Internationale intergouvernementele samenwerking, internationale wet- en regelgeving en MVO-initiatieven van ondernemingen en maatschappelijke organisaties zullen als bron dienen voor nadere invulling van dit MVO Referentiekader.

II. MVO normen

1. Mensenrechten

Ondernemingen hebben een verantwoordelijkheid ten aanzien van het naleven, respecteren en bevorderen van de rechten van de mens. Deze verantwoordelijkheid wordt uiteengezet in de preambule van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM)¹. De UVRM is op 10 december 1948 aangenomen door de Algemene Vergadering van de VN, kort na de tweede wereldoorlog, vanuit de gedachte dat erkenning van de inherente waardigheid en van gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap grondslag is voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld.² De artikelen van de UVRM zijn in afzonderlijke VN-verdragen nader uitgewerkt.³

In de preambule van de UVRM wordt ‘elk orgaan van de gemeenschap’ opgeroepen ‘door vooruitstrevende maatregelen’ te garanderen dat de mensenrechten zullen worden erkend en nageleefd. Ondernemingen hebben de verantwoordelijkheid internationaal erkende mensenrechten na te

leven en te bevorderen binnen het domein van hun activiteiten en invloed. Bedrijfsverantwoordelijkheden die hieruit voortvloeien zijn:

Ondernemingen zullen iedere mogelijke invloed ter bevordering van de rechten van de mens aanwenden in alle landen waar de onderneming werkzaam is. In conflictgebieden waar sprake is van grove mensenrechtenschendingen dient extra alertheid betracht te worden ten aanzien van toezicht op de naleving van elementaire mensenrechten.

Ondernemingen dienen zich op de hoogte te stellen van de impact die alle vormen van bedrijfsactiviteiten hebben op de rechten van de mens in een bepaald land alvorens zich te vestigen.

Ondernemingen dienen een expliciete verwijzing naar de UVRM of andere internationale mensenrechtenverdragen opnemen in een gedragscode waarin de naleving van mensenrechten gewaarborgd is. Deze code moet de mensenrechten van werknemers waarborgen en de mensenrechten van de mensen in de gemeenschap waarbinnen het bedrijf werkt beschermen.

¹ Universal Declaration of Human Rights, G.A. res. 217A (III), U.N. Doc A/810 at 71 (1948)

<http://www.unhcr.ch/udhr/index.htm> Naast de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens zal in de toekomst de Draft Human Rights Principles and Responsibilities for Transnational Corporations and Other Business Enterprises, momenteel in ontwikkeling in de subcommissie Mensenrechten van de VN als een belangrijke leidraad dienen.

² In het UVRM staan in dertig artikelen de fundamentele mensenrechten geformuleerd, waaronder het recht op leven, veiligheid, vrijheid, vrije tijd, voedsel en onderdak, onderwijs, ontwikkeling, en de vrijheid van denken, geweten en godsdienst, van expressie en meningsuiting en een verbod op marteling en slavernij (dit is een niet-limitatieve opsomming).

³ Voorbeelden hiervan zijn:

Het recht op veiligheid : UN Basic Principles on the

2. Arbeid

Door de International Labour Organisation (ILO), een tripartiete VN organisatie opgericht in 1919 waarin zowel overheden, werkgevers als werknemers plaats nemen, is een juridisch en beleidsraamwerk opgezet voor het arbeidsvraagstuk.⁴ Sinds haar oprichting heeft de ILO bijna 200 conventies ten aanzien van werkomstandigheden uitgebracht. In acht ILO conventies zijn de vier fundamentele arbeidsrechten vastgelegd.⁵ Het betreft de volgende vier arbeidsnormen⁶:

- vrijheid van vakvereniging en het recht op collectieve onderhandelingen (ILO conventies 87, 98, aangevuld met 135)
- verbod op dwangarbeid (ILO conventies 29 en 105)
- verbod op kinderarbeid (ILO conventie 138 en 182)
- verbod op discriminatie met betrekking tot werk en beroep (ILO conventies 100 en 111).⁷

De ILO conventies zijn vooral gericht op de verantwoordelijkheid van overheden op het gebied van arbeidsrechten. De ‘Triparti-

te Declaration of Principles Concerning Multinational Enterprises and Social Policy’ is een verdere uitwerking van de ILO conventies. Hierin worden de bedrijfsverantwoordelijkheden op het gebied van het arbeidsvraagstuk geformuleerd. Hierin staan ook een aantal aanvullende primaire arbeidsnormen, die vooral onder de verantwoordelijkheid van ondernemingen vallen⁸:

- het recht op arbeidszekerheid (Tripartite Declaration art. 24-28)
- het recht op een leefbaar loon (ILO conventies 26 en 131)
- het recht op veilige en gezonde werkomstandigheden (ILO conventie 155)
- in acht nemen van het maximale aantal werkuren (48+12) (ILO conventie 1).

In de ‘ILO Tripartite Declaration of Principles Concerning Multinational Enterprises and Social Policy’ uit 1976 en de OESO-richtlijnen (Hoofdstuk IV. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen) staan belangrijke bepalingen betreffende het algemene werknemersbeleid verwoord, namelijk:

- training (Tripartite Declaration art.29-32)

Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials en de UN code of Conduct for Law Enforcement Officials <http://www.hri.ca/uninfo/treaties/42.shtml>)

Rechten van de inheemse bevolking : ILO Conventies 107 en 169 en UN Draft Declaration of Indigenous Rights

(http://www.unhchr.ch/html/menu2/ind_main.htm)

Het recht op ontwikkeling : International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights

(http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_cesocr.htm) , UN Declaration on the Right to Development (art.1.1)

<http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/74.htm>) de Copenhagen Declaration on Soc Development (<http://www.visionoffice.com/socdev/wssdc0.htm>)

De rechten van vrouwen : UN Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women (www.un.org/womenwatch/daw/cedaw in het bijzonder art. 11 en art. 14) en de Beijing Declaration and Platform for Action. (Het Platform for Action is tijdens de Fourth World Conference on Women tot stand gekomen.

<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm>)

⁴ Een aantal van de genoemde arbeidsrechten

zijn ook terug te vinden in het UVRM verdrag, zie bijvoorbeeld UVRM art. 20 en 30 (vrijheid van vakvereniging), art. 4 (verbod op gedwongen arbeid), art. 23 (leefbaar loon). Op het gebied van de rechten van het kind bestaat er ook een UN Convention on the Rights of the Child

www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm

⁵ Conventions of the International Labour Organisation (ILO)

<http://ilolex.ilo.ch:1567/english/convdisp1.htm>

⁶ Zie ook de ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at work (1998)

⁷ Als uitwerking hiervan zijn recentelijk ILO conventies aangenomen die zich vooral richten op rechten van vrouwen: Maternity Protection at the workplace (ILO conventie 183) en de Convention on homeworking (ILO conventie 177)

⁸ Deze normen gelden tezamen met de fundamentele arbeidsnormen als basiscriteria in de "SA 8000 standaard", de "ICFTU/ITS Basic Code of Labour Practice", de ETI en de "CCC Code of labour practices for the apparel and sportswear industry".

⁹ Duurzame ontwikkeling: voorziet in de behoeften van de huidige generaties, zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in het gedrang te brengen. WCED (1990). Onze Aarde Morgen. Rapport van de Wereldcommissie voor Milieu en Ontwikkeling,

- behandeling van klachten (Tripartite Declaration art.57 en 58)
- tijdige informatievoorziening bij o.a. reorganisaties en het recht op collectieve ontslag en afvloeiingsregelingen (OESO-richtlijnen IV.art.6)
- geen dreiging van verplaatsing bij uitoefening van het recht op organisatie (OESO-richtlijnen IV. art.7)
- geen dubbele standaarden hanteren (OESO-richtlijnen IV.art.4a)
- zoveel mogelijk lokaal personeel te werk stellen en opleiden (OESO-richtlijnen IV.art.5)
- vertegenwoordigers van werknemers in staat stellen te onderhandelen en met de besluitvormers te overleggen (OESO-richtlijnen IV.art.8)

3. Milieu

Tijdens de Earth Summit in Rio de Janeiro in 1992 werd duurzame ontwikkeling voor het eerste als universele doelstelling erkend door de VN.⁹ Hier werden de Verklaring van Rio inzake Milieu en Ontwikkeling en Agenda 21 aangenomen. Daarnaast zijn er nog een aantal belangrijke verdragen en conventies waarin staat verwoord welke verant-

woordelijkheden ondernemingen behoren te nemen ten aanzien van de gevolgen van processen, producten en diensten van hun activiteiten voor lucht, water, bodem, klimaat, biodiversiteit en bioveiligheid en de gezondheid. Het gaat om onder andere de Convention on Biological Diversity (1992),¹⁰ het Cartagena Protocol on Biosafety (2000),¹¹ het Kyoto Protocol,¹² de Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants (POP's uit 2001),¹³ de Rotterdam Convention on Prior Informed Consent (PIC's uit 1998)¹⁴ en de OESO-richtlijnen voor multinationals.¹⁵ Door middel van de Aarhus Convention (1998) is voor het eerst een relatie gelegd tussen mensenrechten en milieurechten. Er staan belangrijke bepalingen in verwoord ten aanzien van stakeholderparticipatie, transparantie en toegang tot juridische procedures.¹⁶ Ten slotte zijn er een aantal algemene beginselen verwoord in het EG verdrag¹⁷ en de Rio-verklaring, die er op gericht zijn om nadelige effecten voor het milieu en de veiligheid te voorkomen, namelijk:

- het beginsel van preventieve actie. (art. 174 (130 R, lid 2) EG-Verdrag)
- het voorzorgsbeginsel. (Rio verkla-

- ring art.15 en art.174 (130 R, lid 2) EG-Verdrag)¹⁸
- het aanpakken van milieuschade bij de bron. (art.174 (130 R, lid 2) EG-Verdrag)
- de vervuiler betaalt beginsel. (Rio verklaring art.16, art. 174 (130 R, lid 2) EG-Verdrag).¹⁹

4. Consumentenbescherming

De UN Guidelines for Consumer Protection, herzien in 1999, verlenen consumentenbelangen internationale legitimiteit. Deze richtlijnen onderschrijven de acht principes voor consumentenbescherming.²⁰ Consumenten en hun organisaties verwachten dat ondernemingen deze consumentenwaarden respecteren en zich houden aan wettelijke normen en daarover actief verantwoording afleggen. Het gaat hierbij om de volgende normen:

- het recht op toegang tot noodzakelijke goederen en diensten (III.D.)
- het recht op veiligheid (III.A, C, H.)²¹
- het recht op informatie (III.B.)²²
- het recht op keuze (III.B.)
- het recht om gehoord te worden (III.E.)
- het recht op beroep en bezwaar (III.E.)

- het recht op consumenteneducatie (III.F.)
- het recht op duurzaamheid (III.G.)²³

5. Gezondheid

Het universele recht op optimale gezondheid betekent dat ieder mens recht heeft op de hoogst haalbare gezondheidsstandaard. Dit recht wordt ontleend aan de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (artikel 25) en het internationale verdrag Inzake Sociale, Economische en Culturele Mensenrechten (artikel 12). In het 'General Comment 14' van het VN-Comité inzake ESC-rechten wordt aandacht besteed aan de verplichtingen van staten en van 'non-state actors', zoals ondernemingen. In alinea 42 wijst het Comité er op dat, hoewel alleen staten verdragspartij zijn en zij dus uiteindelijk verantwoordelijk worden gehouden, op alle leden van de samenleving, inclusief het bedrijfsleven, verplichtingen rusten ten aanzien van de realisering van het recht op gezondheid. Concreet betekent dit dat '...it is particularly incumbent on States parties and other actors in a position to assist, to provide "international assistance and cooperation, especially economic and techni-

Tielt: Uitgeverij Lannoo. (ook Brundtland-rapport genaamd).

¹⁰ Biodiversiteitsverdrag <http://www.biodiv.org/>

¹¹ Cartagena protocol on biosafety

<http://www.biodiv.org/biosafety/> Dit protocol is een supplement van het biodiversiteitsverdrag. Dit protocol hanteert een "precautionary approach", zoals verwoord in beginsel 15 van de Rio-Verklaring.

¹² Kyoto protocol

<http://unfccc.int/resource/conv/index.html>

¹³ The Stockholm Convention on persistent organic pollutants <http://www.chem.unep.ch/sc/>

¹⁴ The Rotterdam Convention on the Prior Informed Consent (PIC) Procedure for Certain Hazardous Chemicals and Pesticides in International Trade <http://www.pic.int/>

¹⁵ Inmiddels bestaan er zo'n 200 multilaterale milieuverdragen die het beleids- en juridische raamwerk op het gebied van milieu definiëren. Deze verdragen dateren van voor en na de Earth Summit in Rio in 1992.

¹⁶ UNECE Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). <http://www.unece.org/env/pp/> Dit verdrag is een uitwerking van: Principle 10 Rio declaration

Environmental issues are best handled with the participation of all concerned citizens, at the relevant level. At the national level, each individual shall have appropriate access to information concerning the environment that is held by public authorities, including information on hazardous materials and activities in their communities, and the opportunity to participate in decision-making processes. States shall facilitate and encourage public awareness and participation by making information widely available. Effective access to judicial and administrative proceedings, including redress and remedy, shall be provided.

¹⁷ De beginselen van voorzorg, preventie, bestrijding van vervuiling aan de bron en de “vervuiler betaalt” zijn de grondbeginselen van het milieubeleid van de Europese Unie. Zie www.euro-parl.eu.int/factsheets/4_9_1_nl.htm

¹⁸ Principle 15 Rio declaration

In order to protect the environment, the precautionary approach shall be widely applied by States according to their capabilities. Where there are threats of serious or irreversible damage, lack of full scientific certainty shall not be used as a reason for postponing cost-effective measures to prevent environmental degradation.

¹⁹ Principle 16 Rio declaration

National authorities should endeavour to promote

cal” which enable developing countries to fulfil their core and other obligations..’(alinea 45).

Dit betekent dat het bedrijfsleven de verplichting heeft een bijdrage te leveren aan onder andere de volgende verplichtingen die staten hebben:

- non-discriminatie bij het verzekeren van het recht op toegang tot gezondheidsfaciliteiten, goederen en diensten, speciaal voor kwetsbare en gemarginaliseerde groepen
- het verzekeren van de toegang tot het minimum aan voedsel, tot een basisniveau van huisvesting en sanitatie en aanvoer van voldoende veilig drinkwater
- het verschaffen van onderwijs en toegang tot informatie betreffende de belangrijkste gezondheidsproblemen in de gemeenschap, inclusief over methodes om ze te voorkomen en te controleren.

Daarnaast hebben ondernemingen een speciale verplichting ten aanzien van het recht op een gezonde werkomgeving en een ge-

zond milieu als onderdeel van het recht op gezondheid (Artikel 12.2b van het ICESCR). Volgens het Comité omvat dit recht onder andere:

- de plicht tot het nemen van preventieve maatregelen om ongelukken en ziekten te voorkomen die verband houden met de beroepsuitoefening
- het minimaliseren van de oorzaken van gezondheidsrisico's inherent aan de werkomgeving
- het creëren van veilige en hygiënische werkomstandigheden

6. Bestrijding van corruptie

De bedrijfsverantwoordelijkheid op het gebied van corruptie is vastgelegd in de OECD (OESO) Convention on Combatting Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions uit 1992.²⁴ Het gaat om de volgende wettelijke regeling:

- Verbod op omkoping van buitenlandse overheidsfunctionarissen (artikel 1).²⁵

7. Andere aspecten van MVO

De nadere invulling en uitwerking van

MVO is zoals gezegd onderhevig aan verandering door het maatschappelijk spel en dynamisch van aard. Momenteel zijn er onderwerpen die aan MVO ten grondslag liggen en die inmiddels wel in richtlijnen staan verwoord, maar waarover nog maatschappelijke discussie bestaat. Aangezien dit MVO Referentiekader een levend document is zal hier worden aangegeven welke onderwerpen in de toekomst een belangrijke rol zullen spelen. Het gaat om de volgende MVO aspecten, namelijk:

- mededinging (OESO-richtlijnen Hoofdstuk IX. en de set of multilaterally agreed equitable principles and rules for the control of restrictive business practices)²⁶
- belastingen (OESO-richtlijnen Hoofdstuk X.)²⁷
- wetenschap en technologie (OESO-richtlijnen Hoofdstuk VIII.)²⁸
- respect voor nationale soevereiniteit en lokale gemeenschappen.

the internalization of environmental costs and the use of economic instruments, taking into account the approach that the polluter should, in principle, bear the cost of pollution, with due regard to the public interest and without distorting international trade and investment.

²⁰ Zie: <http://www.un.org/esa/sustdev/cpp1225.htm> Consumentenrechten zijn daarnaast opgenomen in verschillende verdragen: Het EG-verdrag van Maastricht en van Amsterdam kennen de bepalingen dat consumentenbelangen leidend moeten zijn voor de keuzen die de Europese Unie maakt.

²¹ Bedrijven behoren nieuwe risico's en ontwikkelingen die consumenten nadelig kunnen beïnvloeden te signaleren en daarbij samenwerking te zoeken in de branche en met overheden, als ook dat bedrijven het debat hierover met consumenten en andere belanghebbenden aangaan.

²² Bedrijven behoren zowel uit eigen beweging als op afroep consumenten te informeren over prijs, kwaliteit en aspecten van productie in de hele keten, om consumentenbelangen te waarborgen en consumentenzorgen weg te nemen. Zie hiervoor ook de OESO-richtlijnen, Hoofdstuk VII. Consumentenbelangen, in het bijzonder artikelen 1, 2 en 4. Daarnaast is op dit terrein de WHO Code of marketing of Breast Milk substitutes (van 1981) van belang.
www.who.int/nut/documents/code_english.PDF

²³ Bedrijven dienen mee te werken aan duurzame productie en consumptie overeenkomstig nationale en internationale regelgeving en verdragen.

De rechten van consumenten op duurzame productie en consumptie zijn onder meer vastgelegd in de Rio Verklaring, door de VN (UNEP), het Brundtland rapport als ook de Europese Unie.

²⁴ Dit verdrag is sinds 1 februari 2001 bindend in Nederland. Corruptie is een van de drie toetsingscriteria voor het export- en investeringsbevorderende instrumentarium van de Nederlandse overheid. <http://www1.oecd.org/daf/nocorruption/20nov1e.htm>

Article 1

The Offence of Bribery of Foreign Public Officials : Each Party shall take such measures as may be necessary to establish that it is a criminal offence under its law for any person intentionally to offer, promise or give any undue pecuniary or other advantage, whether directly or through intermediaries, to a foreign public official, for that official or for a third party, in order that the official act or refrain from acting in relation to the performance of official duties, in order to obtain or retain business or other improper advantage in the conduct of international business.

²⁵ Beginselen voor bestrijding van corruptie staan ook verwoord in de volgende richtlijnen:

III. Voorwaarde die naleving van MVO normen mogelijk maakt

Handels- en leveringsvoorwaarden, zoals prijzen, levertijden en condities, moeten minimaal de naleving van internationale verdragen en nationale wetgeving in de keten mogelijk maken. Deze prijs komt in overleg met de relevante stakeholders tot stand.²⁹

IV. Operationele aspecten voor MVO

Van ondernemingen wordt verwacht dat zij hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen door zich te houden aan de bovengenoemde internationaal overeengekomen normen en verdragen. Het nemen van die verantwoordelijkheid krijgt betekenis door de ontwikkeling van specifiek beleid ten aanzien van het naleven, respecteren en bevorderen van de internationale verdragen en richtlijnen, waarbij gegarandeerd wordt dat dit beleid in alle aspecten van de ondernemingsactiviteiten wordt opgenomen. Het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid behoort ge-

paard te gaan met het afleggen van verantwoording over het handelen van de onderneming. Het afleggen van verantwoording komt tegemoet aan het recht van burgers om te weten wat de ethische, sociale en milieueffecten van de activiteiten van een onderneming en van haar producten of diensten zijn. Zo kunnen zij geïnformeerde en verantwoorde keuzes maken. Bij de operationalisering van de maatschappelijke verantwoordelijkheid en het afleggen van verantwoording behoort aan de volgende principes te worden voldaan:

1. Ketenvaerwoordelijkheid

MVO behoort tot de kernactiviteiten van de onderneming en maakt een integraal onderdeel uit van de bedrijfsvoering. Dit betekent dat de maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen zich uitstrekt over al haar (toe)leveranciers, (onder)aannemers, licentiehouders, samenwerkingsverbanden en iedereen die werk voor het bedrijf verricht, ongeacht de formele relatie, de aard van het product of dienst of de geografische locatie. De definiëring van de keten en de vaststelling van de precieze reikwijdte van een bepaalde keten

behoort op basis van stakeholderparticipatie bepaald te worden. Van een onderneming wordt verwacht dat zij alles doet wat in haar vermogen ligt om in de hele keten verantwoord ondernemen mogelijk te maken, te bevorderen en uit te voeren.³⁰

2. Stakeholderbetrokkenheid

Het afleggen van verantwoording vereist een bereidheid tot het aangaan van een dialoog met de betrokken belanghebbenden. Onder een belanghebbende (stakeholder) wordt elk individu of groep verstaan die invloed kan uitoefenen of invloed ondergaat van de acties, beslissingen, beleid, praktijken of doeleinden van een onderneming. De beïnvloeding kan indirect of direct plaatsvinden. De onderneming moet zich in de maatschappelijke dialoog richten tot alle belanghebbenden waaronder werknemers, leveranciers, de lokale bevolking, consumenten, maatschappelijke organisaties en overheden. Wat betreft dialoog en consultatie moeten minimaal de nationale en internationale normen gevolgd worden aangaande het consulteren van werknemers, werknemersvertegenwoordigers, ondernemingsraden en vakbonden.

Het stakeholderproces kenmerkt zich door een permanente uitwisseling van informatie, dialoog, consultatie en structurele betrokkenheid bij het MVO-beleid van de onderneming, ook over kwesties die nog niet in verdragen of wetgeving zijn opgenomen.

Van een onderneming wordt verwacht dat deze bereid is deel te nemen aan de stakeholderdialoog op basis van overeenstemming over normen, uitgangspunten, wederzijdse rechten en verplichtingen. De dialoog dient gevoerd te worden door diegene die de werkelijke beslissingen binnen de onderneming neemt. Over het stakeholderproces zelf behoort de onderneming verantwoording af te leggen door middel van rapportage en onafhankelijke verificatie.

Het doel van het stakeholderproces is om het MVO-beleid van de onderneming nader in te vullen door de gezamenlijke ontwikkeling van doelstellingen, uitvoeringsplannen en indicatoren. Stakeholders ontwikkelen door hun betrokkenheid begrip voor de dilemma's waar een onderneming voor staat. Tegelijkertijd wordt binnen de onderneming bewustwording gecreëerd voor de zor-

UN declaration against corruption and bribery in International Commercial Transactions (1996 <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r191.htm>)

Hoofdstuk VI. Bestrijding van corruptie van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen.

²⁶ In de "set of multilaterally agreed equitable principles and rules for the control of restrictive business practices"

(<http://www.unctad.org/en/subsites/cpolicy/docs/CPSet/cpset.htm>) en de OESO-richtlijnen

(Hoofdstuk IX. over mededingingen) worden niet-bindende regels voor eerlijke concurrentie op vrijwillige basis geformuleerd. Het gaat hierbij om de volgende uitgangspunten:

Bedrijven moeten zich onthouden van concurrentie beperkende afspraken, vooral wanneer deze nadelige effecten hebben op de internationale handel van ontwikkelingslanden en de economische ontwikkeling van deze landen.

Bedrijven moeten zich onthouden van activiteiten waarbij ze misbruik maken van hun dominante positie in de markt of door een overname ("acquisition") met negatieve gevolgen voor ontwikkelingslanden.

²⁷ OESO-richtlijnen (Hoofdstuk X.)

Bedrijven moeten zich onthouden van transfer pricing. Hierbij manipuleren zij prijzen aan de grens

om belasting of handelstarieven te ontwijken. Bedrijven mogen niet aan belastingontduiking doen.

²⁸ Wat betreft wetenschap en technologie speelt hier bijvoorbeeld de discussie over gezondheidsrisico's, biodiversiteit (opkomst gentechnologie-wassen) en patenten.

²⁹ Zie bijvoorbeeld de Fair Trade criteria www.fairtrade.net:

Een eerlijke prijs moet de productiekosten, inclusief sociale kosten en milieukosten, volledig dekken
Een eerlijke prijs moet producenten en werknemers een redelijke levensstandaard kunnen bieden
Een eerlijke prijs garandeert een marge voor investeringen in de toekomst

³⁰ Ketenverantwoordelijkheid wordt in toenemende mate genoemd in internationale richtlijnen, verdragen en gedragscodes waaronder de OESO-richtlijnen (hoofdstuk II paragraaf 10) en de UN draft "Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard to Human Rights" www.business-humanrights.org/Draft-UN-Human-Rights-Responsibilities-of-Business-Aug-2002.htm

³¹ Global reporting Initiative <http://www.globalreporting.org/GRIGuidelines/>

gen van de stakeholders met betrekking tot de effecten van het ondernemingsgedrag.

3. Transparantie en rapportage

Van een onderneming wordt verwacht dat deze transparant is over haar beleid en verantwoording aflegt ten aanzien van haar maatschappelijke functioneren. Hierbij heeft verslaglegging een centrale rol. Momenteel zijn de richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI) uit 1997 de meest genoemde standaard voor duurzaamheidsverslaglegging.³¹ De verslaglegging vervult onder andere een informatiefunctie ten behoeve van de stakeholders. De stakeholders dienen voldoende relevante informatie te krijgen om verantwoorde keuzes te kunnen maken.

Een onderneming legt op transparante wijze verantwoording af door rapportage die relevant, begrijpelijk, juist, volledig en gebalanceerd behoort te zijn in haar weergave. Verder zijn van belang toereikende toelichting, vergelijkbaarheid in de tijd, vergelijkbaarheid tussen bedrijven (dochterondernemingen en toeleveranciers) actualiteit en tijdigheid. De informatie dient

zowel intern als door onafhankelijke externe partijen geverifieerd te worden. Dit kan op de volgende wijze plaats vinden:

1. Openbare periodieke rapportage

Een onderneming behoort adequaat en tijdig te rapporteren over haar MVO-beleid en daarbij aan te geven hoe op specifieke deelaspecten van MVO wordt gepresteerd.

2. Informatievoorziening

Een onderneming behoort de stakeholders van relevante informatie te voorzien bijvoorbeeld door middel van impactassessments, jaarverslagen, labelling, keurmerken, voorlichtingsbijeenkomsten, trainingen en op verzoek van stakeholders. Het MVO-beleid dient kenbaar gemaakt te worden binnen de onderneming en in de keten, o.a. door de verspreiding van de gedragscode in de gehele onderneming en in de keten, vertaling van de normen in de lokale taal en door middel van voorlichting.

3. Openbaarmaking van gegevens en consultatie

Om zich op de hoogte te stellen van specifieke MVO risico's (van projecten) moeten ondernemingen de stakeholders over hun

plannen in een vroeg stadium consulteren. Door middel van sociale en milieueffectrapportage dienen de stakeholders van tevoren op de hoogte te worden gesteld van de mogelijke sociale- en milieueffecten van de plannen van een onderneming.

4. Onafhankelijke verificatie

De kwaliteit, het nut en de geloofwaardigheid van de verslaggeving van een onderneming en van de onderliggende managementsystemen en processen worden verhoogd door onafhankelijke verificatie. Een onafhankelijk verificatieproces is het sluitstuk van effectieve implementatie. Dit houdt ondermeer in dat een onderneming allereerst zelf controleert of ze zich houdt aan haar MVO-beleid, doelstellingen en uitvoeringsplan. Controle vindt plaats door middel van het opzetten van een intern monitoring systeem dat aansluit bij de rest van de keten. De naleving van het MVO-beleid zal vervolgens onafhankelijk geverifieerd moeten worden. Deze verificatie behoort uitgevoerd te worden door een organisatie die niet aan het bedrijf gebonden is en welke het vertrouwen geniet van de stakeholders. Tot slot zullen de resultaten van de

verificatie openbaar gemaakt moeten worden op een betrouwbare wijze.

Het uiteindelijke doel van MVO is daadwerkelijke verbetering van het ondernemingsgedrag. Daarom is het van belang dat bij de uitvoering van het MVO-beleid kanalen ter beschikking worden gesteld voor klachten van werknemers en andere belanghebbenden over schending van MVO-normen. Het leveren van informatie over het maatschappelijk functioneren van de onderneming mag niet leiden tot disciplinaire maatregelen, ontslag of discriminatie. Daarnaast behoort een onderneming redelijke compensatie te bieden voor het schenden van het MVO-beleid. In het geval van schending behoren de fouten gecorrigeerd te worden en plannen voor verbetering te worden opgesteld en uitgevoerd.

³² Zie voor verdere informatie over het MVO Platform en de deelnemers: www.mvo-platform.nl

Dit MVO Referentiekader wordt onder-
schreven door de volgende organisaties die
deelnemen aan het MVO Platform³²:

Amnesty International
CLAT-Nederland
CNV
Consumentenbond
Cordaid
DISK, Landelijk Bureau Disk
Evert Vermeer Stichting (EVS)
FairFood
Fair Trade
FNV
Goede Waar en Co
Hivos
ICCO
IRENE
Koffiecoalitie
Landelijke India Werkgroep (LIW)
Landelijke Vereniging van Wereld Winkels (LVvWW)
Milieudefensie (Friends of The Earth Nederland)
Netherlands Committee for IUCN (NC-IUCN)
Nederlands Instituut voor Zuidelijk Afrika (NiZA)
Novib (Oxfam Nederland)
Pax Christi
Plan Nederland
Schone Kleren Overleg

Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen
Stichting Max Havelaar
Stichting Natuur en Milieu (SNM)
Vereniging Beleggers Duurzame Ontwikkeling (VBDO)
Wemos
Zuid – Noord Federatie (ZNF)

Consumentenbond

Fair Food

IRENE

- INTERNATIONAL
- RESTRUCTURING
- EDUCATION
- NETWORK
- EUROPE

Landelijke India Werkgroep
India Committee of the Netherlands

NETHERLANDS COMMITTEE FOR
IUCN
THE WORLD CONSERVATION UNION

Nederlands Instituut voor Zuidelijk Afrika

n(o)vib
OXFAM NETHERLANDS

Foster Parents **Plan Nederland**
Werkt voor kinderen

STICHTING NATUUR EN MILIEU

V Vereniging van
B Beleggers voor
D Duurzame
O Ontwikkeling

